

Лексичне значення слова. Однозначні
й багатозначні слова. Тлумачний
СЛОВНИК

НИКВЛОС

Чи можна назвати цю комбінацію звуків словом?
Відповідь обґрунтуйте.

Складіть із цих літер слово.

Що воно означає?

СЛОВНИК – це упорядкований в алфавітному чи тематичному порядку список заголовних слів, лексикографічно опрацьованих.

Поміркуйте, що потрібно, аби набір звуків став словом?

Слово повинно мати значення.

Запам'ятайте!

СЛОВО – це основна мовна одиниця, що складається зі звуків і називає певні предмети, процеси, явища, ознаки.

ЛЕКСИКА- сукупність усіх слів, що вживаються в мові.

Наука, що вивчає лексику, тобто словниковий склад мови, називається **ЛЕКСИКОЛОГІЄЮ**.

ЛЕКСИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ – це співвіднесеність слова з предметами, явищами, процесами реальної дійсності, закріплена у свідомості народу.

ГРАМАТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ вказує на належність слова до певної частини мови та його граматичні ознаки.

ЛЕКСИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ

ШКОЛА – це навчальний заклад,
у якому здобувають загальну освіту.

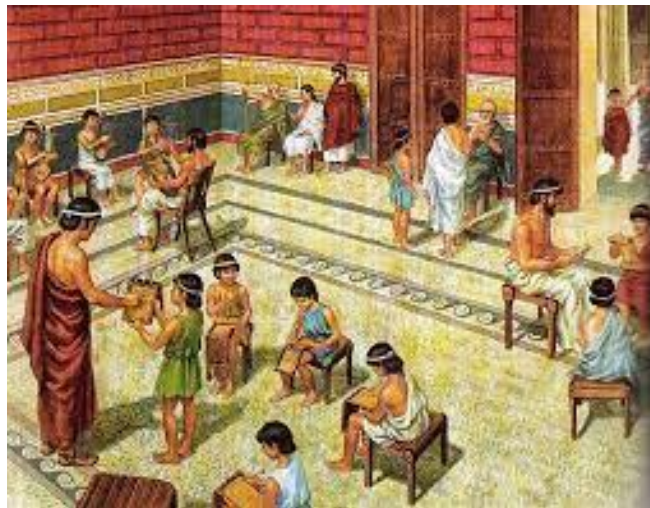

ГРАМАТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ

ШКОЛА – іменник, жіночий рід, однина,
називний відмінок.

Слово *школа* виникло в Стародавній Греції. Спочатку воно означало «відпочинок», «дозвілля». Але це дозвілля не було марною тратою часу. Воно передбачало бесіди на різні філософські теми.

Згодом у філософів з'явилися постійні учні. І слово *школа* стало позначати навчальний процес. А коли виникла потреба в спеціальних приміщеннях для навчання дітей, їх теж називали школами.

ДОПОВНІТЬ СЛОВНИКОВУ СТАТТЮ

Український народний співець, що супроводжує свій спів грою на кобзі.

КОБЗАР.

Лінія, де уявно стикаються небо із землею чи водною поверхнею.

ОБРІЙ.

ДОПОВНІТЬ СЛОВНИКОВУ СТАТТЮ

Пора доби перед сходом сонця, коли починає розвиднятися.

СВІТАНОК.

Легкий приємний вітерець.

ЛЕГІТ.

ДОПОВНІТЬ СЛОВНИКОВУ СТАТТЮ

Той, що любить мріяти.

МРІЙНИК.

Той, хто перебуває в дорозі.

ПОДОРОЖНІЙ.

Назвіть предмети та явища.
Поясніть значення названих слів.

Розгадайте кросворд-перехрестя

1 0 0
2 0 0
3 0
4 0 0
5 0 0

1. Озеро
2. Мороз
3. Площа
4. Короп
5. Олово

1. Природна або штучна заглибина, заповнена водою.
2. Холод із температурою нижче нуля.
3. Майдан.
4. Риба, яку найчастіше розводять у ставках
5. Метал, що використовують для паяння.

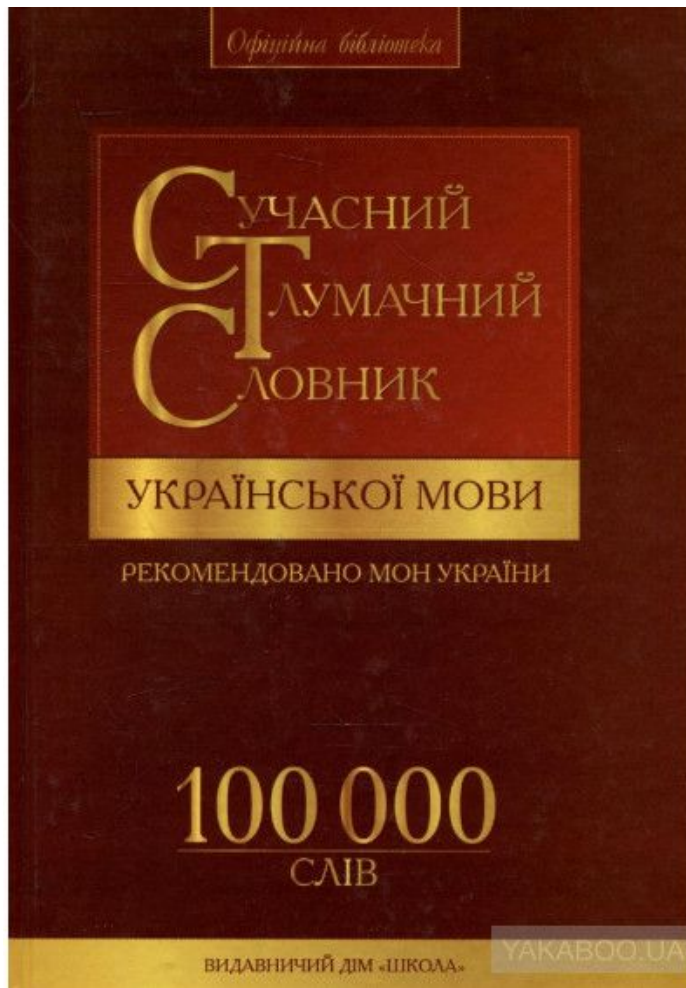
Способи пояснення лексичного значення

✓ дібрати синоніми й антоніми;

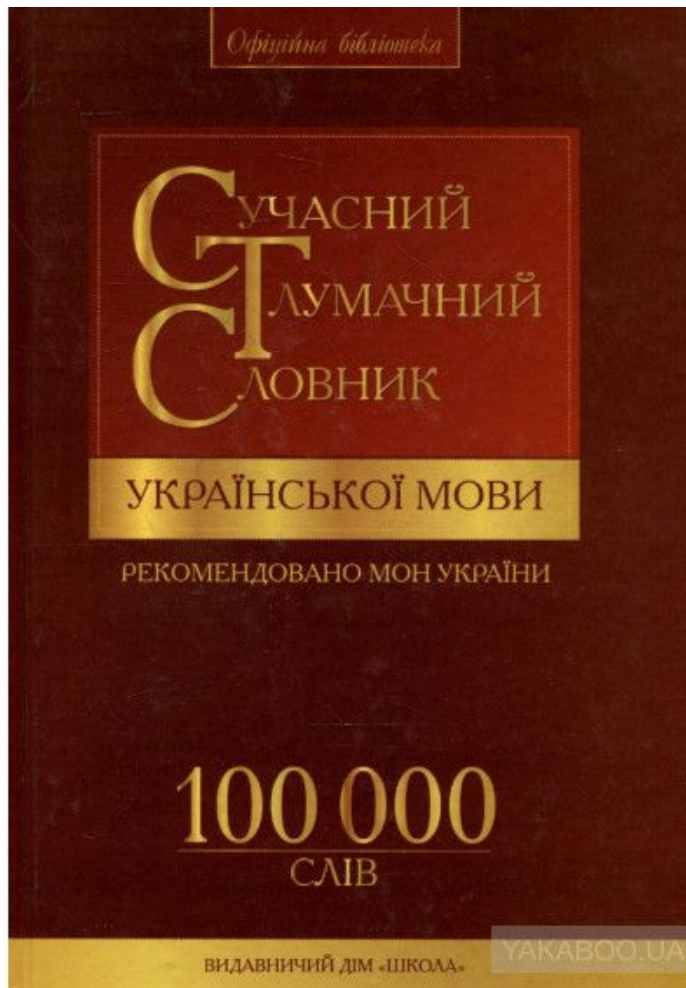
✓ дібрати спільнокореневі слова;

✓ звернутися до тлумачного словника.

Що робити, коли лексичне значення слова вам не відоме? До якого словника потрібно звернутися?

Найповніший тлумачний словник з української мови містить майже 250 тисяч слів, хоча повна картотека української мови нараховує близько 7 мільйонів слів.

Знайдіть у словнику значення
слів

достеменно, ковила,
строкатий, серпанок.

Розгляньте малюнки. Поміркуйте, що спільного між зображеннями, окрім назви

КРИЛО

СЕРПАНОК

1. Легка прозора тканина.

2. Головний убір заміжньої жінки з прозорої легкої тканини, що має вигляд шарфа.

3. Легка, схожа на дим поволока, що обмежує видимість, скрадає обриси кого-, чого-небудь; пелена.

4. Ледве помітний прояв якого-небудь настрою, стану і т. ін., який заступає або супроводжує щось інше.

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ! Слово, яке має одне лексичне значення, називається **ОДНОЗНАЧНИМ**, а два й більше – **БАГАТОЗНАЧНИМ**.

Прочитайте діалог за особами. Як ви вважаєте, що спричинило непорозуміння?

— Будьте люб'язні, скажіть, де проживають Бондаренки?

— Йди, сину, навпростець, а відразу за колодязем із журавлем поверни у вулицю праворуч. Третя хата — Бондаренкова.

— Красно дякую.

— Бабусю, це знову я. Усе село обійшов, бачив три колодязі, біля одного кури ходили, а журавлів не бачив. То де ж Бондаренкова хата?

Лексичне значення слова **ЖУРАВЕЛЬ**.

1. Великий перелітний птах з довгими ногами, шиєю й прямим гострим дзьобом, живе на лісових

2. Довга жердина, приладнана біля колодязя як важіль для витягування води; увесь пристрій із такою жердиною.

3. Народний сюжетний танець, у якому виконавці зображують журавлів.

ДОСЛІДЖЕННЯ-ОБГРУНТУВАННЯ

Чи однакове значення мають виділені слова в реченнях?

- Володя спочивать не хоче, все **йде** та йде.
- Цілоденно **йде** дощ.
- Сонце **йде** й за собою день веде!
- Ця програма **йде** вже другий тиждень.
- Йому все **йде** до рук.
- Усе **йде** так, як ми й планували.
- Це вже Грицькові сімнадцятий **ішов**.

Поясніть, що слово **ЙТИ** означає в кожному реченні. Доберіть синоніми.

ЗА КІЛЬКІСТЮ ЗНАЧЕНЬ

```
graph TD; A[ЗА КІЛЬКІСТЮ ЗНАЧЕНЬ] --> B[однозначні]; A --> C[багатозначні]; B --> D[Київ, іменник]; C --> E[голова, земля];
```

однозначні

Київ, іменник

багатозначні

голова, земля

Значення слова МІЦНИЙ

Установіть відповідність між запропонованими значеннями слова **МІЦНИЙ** та прикладами.

А такий, що важко піддається руйнуванню;

Б фізично витривалий, сильний, дужий;

В духовно сильний, стійкий, непохитний;

Г такий, якому можна вірити, твердий, надійний;

Д такий, що має велику кількість розчинених речовин.

1. Слова у Прокопа були міцні та повні, наче добре зерно (М. Коцюбинський).

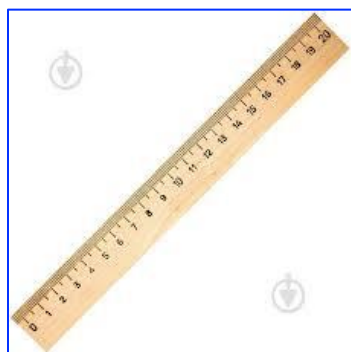
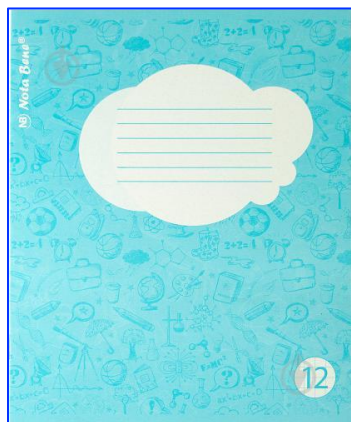
2. У голові безперервно гуло, дзвонило, як після міцного, але не болючого удару (О. Гончар).

3. Я вмію зварити маленьку чашку турецької кави, міцної й гіркої (Ю. Яновський).

4. Добре, що Артем міцний, не дуже піддається страхіві (А. Головка).

5. Міцна сталь просвердлюється повільно (М. Трублаїні).

Відшукайте однозначні й багатозначні слова серед запропонованих.

ПЕРЕВІР

- **Однозначні слова:** парта, годинник, канікули.
- **Багатозначні слова:** ручка, дошка, зошит, гумка, портфель, лінійка, щоденник, карта, вікно.

Як говориш, будь обачним.

Є слова багатозначні.

Ось і відповідь жива:

Що то значить голова.

Має голову людина,

І тварина, і пташина.

Голова — керівник,

Дуже цінний працівник.

Голова є у колоні демонстрантів,

І вагони нумерують з голови.

Ну, зрозуміли?

Скільки значень? Скільки слів?

ПРОДОВЖІТЬ РЕЧЕННЯ

ЛЕКСИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ПОТРІБНО ЗНАТИ, ЩОБ...

ВІДЧУВАТИ
СЕБЕ
ВПЕВНЕНО!

МАТИ
ВЕЛИКИЙ
ЗАПАС СЛІВ!

?

БУТИ ЦІКАВИМ
СПІВРОЗМОВНИКОМ!

МІКРОФОН

1. Що таке лексика?

2. Що вивчає лексикологія?

3. Що таке лексичне значення слова?

4. На що вказує граматичне значення слова?

5. Які слова є однозначними, а які — багатозначними?

- Я все зрозумів/ зрозуміла

- Я ще не все зрозумів/
зрозуміла

- Я не зрозумів/ зрозуміла

Канікули

Період із 22 липня по 23 серпня в стародавніх римлян називався канікулами - часом, коли Сонце перебуває в сузір'ї Пса. Поява над горизонтом зірки Сиріус із сузір'я Пса зберігалася із початком спекотного періоду. На цей час припадала перерва в засіданнях римського сенату. Згодом канікулами почали називати літню перерву в роботі навчальних закладів, а ще пізніше – перерву в заняттях учнів і студентів. Канікулами також називають перерву в роботі парламенту (За Є. Чак).